Кириченко В. О.,
курсантка 1 групи 4 курсу,
Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

Зміївський Г. А.,
викладач кафедри загальновійськових дисциплін,
Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

Науковий керівник:
Корольов С.С.,
кандидат історичних наук, доцент, начальник кафедри загальновійськових дисциплін,
Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ОХОРОНИ СТРАТЕГІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В умовах сучасних глобальних викликів питання охорони стратегічних об'єктів набуває особливого значення, оскільки саме ці об'єкти забезпечують життєдіяльність держави, стійкість її економіки, енергетики, транспорту та обороноздатності. Російсько-українська війна стала безпрецедентним прикладом того, як у сучасних конфліктах критична інфраструктура перетворюється на один із головних об'єктів агресії, а захист стратегічних об'єктів – на ключовий елемент національної безпеки. Масовані ракетні удари, кібератаки, диверсійні дії та гібридні методи впливу вимагають переосмислення підходів до організації охорони, тактики реагування та системи управління ризиками.

Актуальність дослідження зумовлено необхідністю удосконалення національної системи охорони стратегічних об'єктів з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних воєнних реалій. Вивчення практик провідних держав світу, зокрема країн НАТО, показує, що ефективна охорона базується на поєднанні високотехнологічних засобів, гнучких тактичних рішень і тісної

взаємодії військових, правоохоронних та цивільних структур. Для України ці підходи мають особливе значення, адже у процесі протидії російській агресії національна система безпеки зазнала глибоких трансформацій, спрямованих на підвищення стійкості та адаптивності.

Метою роботи є аналіз міжнародного досвіду у сфері охорони стратегічних об'єктів, виявлення ключових особливостей його реалізації та визначення напрямів трансформації українських підходів під впливом російсько-української війни. Реалізація цієї мети передбачає дослідження змін у тактиці охорони, впровадження новітніх технологій і формування комплексної моделі безпеки, здатної ефективно реагувати на сучасні загрози як у воєнний, так і в післявоєнний період.

Стратегічні об'єкти розглядаються як матеріальні або нематеріальні елементи інфраструктури, функціонування яких є критично важливим для збереження обороноздатності, економічної стабільності, енергетичної безпеки та життєзабезпечення населення. До критичної інфраструктури зазвичай належать транспортні й енергетичні мережі, системи міжбанківських розрахунків і телекомунікації, а також об'єкти, необхідні для функціонування органів державної влади, служби реагування на надзвичайні ситуації та екстреної допомоги населенню, системи життєзабезпечення мегаполісів [1, с. 3]. Втрата або пошкодження таких об'єктів може спричинити масштабні негативні наслідки для функціонування держави, що підтверджує їхній особливий правовий статус і потребу у спеціальних заходах охорони.

Класифікація стратегічних об'єктів здійснюється за різними критеріями, зокрема за галузевою належністю, формою власності, рівнем стратегічної важливості та характером потенційних загроз. Залежно від галузі виділяють енергетичні, транспортні, військові, промислові, інформаційно-комунікаційні та фінансові об'єкти. За формою власності вони можуть бути державними, приватними або змішаними, а за рівнем значущості – державного, регіонального чи місцевого рівня. В умовах збройної агресії рф проти України з'явилася додаткова класифікаційна ознака – належність об'єктів до категорії підвищеного воєнного ризику, що враховує їхню роль у забезпеченні обороноздатності та функціонуванні тилу. Нормативно-правову основу класифікації стратегічних об'єктів в Україні становлять акти Кабінету Міністрів України, які визначають порядок ідентифікації та категоризації об'єктів критичної інфраструктури, а також положення Концепції забезпечення національної безпеки. Зокрема, постанова Кабінету Міністрів України № 1109 від 9 жовтня 2020 року встановлює критерії, за якими здійснюється віднесення об'єктів до стратегічних [2].

Крім того, ключовими принципами сучасних систем охорони є інтеграція військових, цивільних і приватних структур, використання технологій спостереження та аналітики, а також впровадження ефективних моделей управління безпекою.

Досвід Польщі є показовим прикладом адаптації європейських і натівських стандартів у сфері захисту стратегічних об'єктів до національних умов. Польща

є державою, політичне керівництво якої достатньо швидко реагує на зміни у безпековому середовищі як у глобальному, так і у регіональному вимірах. Завдяки цьому в останні роки польське законодавство перебуває у процесі динамічного розвитку, у ході якого здійснюється перехід від концепції забезпечення захисту (безпеки) до забезпечення її стійкості у рамках досягнення національної стійкості [3, с. 10].

Важливим етапом розвитку підходів до забезпечення захисту критичної інфраструктури у Польщі стало включення до Стратегії національної безпеки Республіки Польща 2014 [4] низки положень щодо захисту критичної інфраструктури. Згаданий документ окреслює основні пріоритети державної політики у сфері національної безпеки, серед яких виокремлюються оборонний компонент, система захисних заходів та забезпечення соціально-економічної стабільності держави. Польська концепція охорони стратегічних об'єктів ґрунтується на принципі інтеграції зусиль державного сектору безпеки, що сприяє формуванню цілісного механізму запобігання, виявлення та реагування на кризові ситуації, включно з кіберзагрозами.

У країнах Європейського Союзу загалом діє уніфікований підхід до безпеки стратегічних об'єктів, закріплений у Директиві Ради ЄС 2008/114/ЕС, яка визначає правила ідентифікації та захисту європейських критичних інфраструктур. На основі цієї директиви держави-члени розробляють національні програми безпеки, що охоплюють енергетику, транспорт, водопостачання, комунікації та фінансовий сектор. Європейська модель базується на принципах багаторівневого управління, відповідальності національних урядів і координації дій через структури Європейської комісії.

Але російсько-українська війна суттєво змінила підходи до організації охорони стратегічних об'єктів в Україні, актуалізувавши потребу у формуванні нової тактики, здатної ефективно протидіяти комплексним воєнним, терористичним і кіберзагрозам. В умовах постійних ракетних обстрілів, диверсійних дій та атак на енергетичну й транспортну інфраструктуру система безпеки набула ознак воєнного типу, коли головну роль відіграє не лише охорона периметра, а й забезпечення стійкості функціонування об'єкта в умовах бойових дій. З'явилися нові форми взаємодії між військовими, силами Національної гвардії, поліцією та цивільними підрозділами охорони, що забезпечують гнучке реагування на зміну оперативної обстановки.

Важливим напрямом трансформації стало посилення інформаційно-аналітичного та технічного компонентів захисту. Використання систем відеомоніторингу, дронів-розвідників, сенсорних технологій і засобів радіоелектронної боротьби дало змогу підвищити ефективність спостереження і швидкість реагування на загрози. Одночасно з цим посилено вимоги до кіберзахисту, адже цифрова інфраструктура стратегічних об'єктів стала однією з основних цілей противника.

Сучасні тенденції розвитку системи охорони стратегічних об'єктів в Україні орієнтовані на інтеграцію досвіду держав-партнерів НАТО, створення єдиної мережі управління ризиками та цифрову трансформацію безпекових

процесів. Пріоритетними напрямами виступають автоматизація систем контролю доступу, використання штучного інтелекту для аналізу загроз, а також підвищення рівня підготовки персоналу, здатного діяти в умовах воєнних і гібридних конфліктів. Тому, українська модель охорони стратегічних об'єктів еволюціонує від пасивно-охоронної до динамічної, превентивної системи, заснованої на технологічній гнучкості, міжвідомчій координації та стратегічній стійкості.

Отже, ефективна система безпеки стратегічних об'єктів має спиратися на поєднання національного досвіду з міжнародними практиками, що довели свою результативність у країнах НАТО та Європейського Союзу. Російсько-українська війна стала каталізатором глибокої трансформації у сфері захисту критично важливої інфраструктури: відбулося переосмислення тактичних підходів, впровадження новітніх технологій спостереження та управління ризиками, посилення взаємодії між державними, військовими та приватними структурами. Сучасна українська модель охорони стратегічних об'єктів формується на принципах гнучкості, багаторівневого захисту та превентивного реагування. Її розвиток орієнтований на цифровізацію безпекових процесів, інтеграцію систем моніторингу, застосування штучного інтелекту та посилення кадрового потенціалу.

Списки використаних джерел:

1. Бірюков Д. С. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні / Д. С. Бірюков, С. І. Кондратов. Київ : НІСД, 2012. 96 с.

2. Про затвердження Порядку ідентифікації та категоризації об'єктів критичної інфраструктури : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 1109. *Офіційний вісник України.* 2020. № 84. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#Text (дата звернення: 07.10.2025).

3. Державна система захисту критичної інфраструктури в системі забезпечення національної безпеки: аналіт. доп. / за ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 28 с.

4. National Security Strategy of The Republic of Poland Of Poland (2014) [Електронний ресурс]. URL: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/NSS_RP.pdf (дата звернення: 07.10.2025).